

Szenti Tibor: A tanya

Az olvasónaplót készítette: Sutyinszki Zsuzsanna

Szenti Tibor: A tanya

Mit is jelent ez a nagyon rövid, tömör, egyszerű cím? Mi (vagy talán ki) is a tanya?

A klasszikus tanya legáltalánosabb fogalmát és funkcióját Györffy István adta meg: „Tanya, vagy régebbi nevén szállás alatt a magyar Alföld szétszórt, magányos telepeit értjük, melyek ma a mezőgazdasági munkák, s általában a gazdálkodás középpontjai, régebben pedig a lábas jószág teletető helyei voltak. A tanya azonban nem önálló településforma, hanem a hozzá tartozó földbirtokkal együtt valamely város vagy nagyközség függvénye.”
(www.matud.iif.hu/02sze/becsei.html - 50k)

Tanya: fn (Alföldi) község, (mező)város határában lakóházakból és gazdasági épületekből álló kis gazdasági település (Magyar értelmező kéziszótár Akadémiai Kiadó, Budapest 1982)

Mindenki számára érthető, néhány szavas fogalmak ezek. Érthető, de vajon érezhető? Számomra nem ismeretlen a tanya, mégsem tudnám néhány szóval leírni. Nekem a tanya nem egy épület, nem kézzelfogható. Sokkal inkább egy hangulat, egy illat, egy nagyon összetett és mégis végtelenül egyszerű külön kis világ. Egy olyan sziget, ami nem hajlandó a világgal együtt rohanni, az időt egészen másként érzékeli.. „A szobában, de még a tanyában sem lógott a falon ingaóra. Itt semmilyen szerkezet nem mérte az időt. Amíg a városi házban, vagy a környező tanyák egynémelyikében ott lógtak a súlyok a láncon, és a mutatók járták szüntelen körútjukat, itt néhány évtizedre megállt az idő.” (49.o.)

Szenti Tibor műve nagyon részletesen és azt hiszem nemcsak érthetően de érezhetően mutatja be ezt a világot.

A mű során az író saját családfáját végigvezetve mutatja be a tanya épületét, életét, kiragadva a család néhány meghatározó és számára igen kedves személyét. A könyv olvasása alatt számos folyamat kísérhetünk végig. Tanyák épülnek, bővülnek és dőlnek össze. Gyermek születnek, felnőnek, gyarapodnak, majd a földre térnek. Családok szerveződnek és szóródnak szét. Sajnos minden az eltűnés, az elmúlás felé halad. Ugyanazt az utat járja be az épület, a tárgyak, az emberek és kapcsolataik, az érzelmeik.

Tanya kívül-belül

A mű kezdetén egy tanya születését ismerhetjük meg. Nekem személy szerint ez volt a legérdekesebb fejezet. Bemutatja a nehéz, de reményteli kezdetet, az álom megszületésétől a beteljesüléséig. „A tanya előbb az emberben születik meg, csak azután emelkedik ki valóságban a föld rögei közül.” (Szenti Tibor: A tanya 11.o.) Mennyire igaz ez a mondat. Az apukám például még makettet is készített a tanya kibővítéséről. Persze nekem is van tanyám, melyet viszek magammal, míg ki nem nőhet a földből.

A tanya épülését, majd későbbi életét is meghatározza a hagyomány, a babona és a hit. Érdekes, hogy az ősi hiedelemvilág és a keresztény vallás milyen jól megfér egymás mellett és összefonódott. „A szobahely kijelölését követően, a leendő kemencével átlósan szemközti sarokba Nagy Pál gödröt ásott. Két cseréptányért hozott. Az egyikbe gyümölcsöt, búza- és rozskalászt, két tojást, néhány, a császár arcmásával díszített pénzdarabot és egy amulettet rakott, amelyen Krisztus keresztje domborodott. A másik tányérral mindezt lefedte.” (Sze­nti Tibor: A tanya 13.o.)

Sze­nti Tibor írásában nagy részletességgel mutatja be a tanya felosztását, szobáit, bútorait, eszközeit. Az alaprajzok segítségével mindez szemléletessé is válik. Illetve csak válhatna, hiszen azt gondolom a leírt tárgyakat ma már igen kevesen ismerik. „A tisztaszobából hiányoztak a valódi parasztbútorok, mint a gondolkodószék, rengő, sarokpad, kaszli, sublót, szuszék, vacok, tálás stb., illetve kiszorultak a másik két szobába.” (Sze­nti Tibor: A tanya 39.o.) Kíváncsi lennék, hogy például az előző felsorolásból a mai „művelt” egyetemisták mennyit ismernek. Sok olyan van, melyet el sem tudok magam elé képzelni, de a nyár folyamán bizonyosan utána járok. Elgondolkodtató és ámulatba ejtő az egyszerű tanyai ember szavainak sokszínűsége, ízessége és gazdagsága. Ma nagyjából lábosban, fazékban, tepsiben és serpenyőben sütünk-főzünk, műanyagban tárolunk, míg a régi konyhai edényeket még felsorolni is nehéz lenne.

A leírásokból megismerkedhetünk a tanyaépület közvetlen környezetével is. Bepillantást nyerhetünk a gémeskút kiásásának fortélyai­ba is. Bár sajnos a kútágas felállítása továbbra is rejtély maradt számomra. Bemutatja a tanyát vigyázó fákat, a virágoskertet, a veteményest és a mára eltűnt fajtákban gazdag gyümölcsöt. „A tanyát nagy gye­p vette körül. Hátul, a Gyuló medrében, a család háztartásához szükséges, különféle konyhakerti növényeket termeltek: korai salátát, édes káposztát, kelkáposztát, spenótot, sóskát, sáfrányt, gyökeret, sárgarépat, zellert, karalábot, paprikát, paradicsomot, krumplit, vöröshagymát, fokhagymát és néhány bokor „büszkét”. ... Végül az utolsó, legszélső sorban: magvaváló szilva, három parasztmeggy, egy vajalma és megint csak négy parasztmeggy terebélyesedett.

A második világháborút követő években még szinte minden kopáncsi tanyakörül láttam ilyen fákat. Bár megpróbáltam pontosan megnevezni valamennyit, gyümölcsaik nem hasonlítottak a ma termő névrokonaikra.” (Sze­nti Tibor: A tanya 58.o.)

A mű vége felé haladva pedig nyomon követhetjük ezen lassan és kemény, szívós munkával felépített sajátos világ széthullását, lerombolását, halálát. „Anélkül, hogy a tanyát bárki is bántaná, a fáradtság, a magány az elhagyatottság terhe nehezedik rá, és összedől. ... ha ősztől tavaszig hagyják el, és nyárra újra beköltöznek, „megérzi”, hogy szükség van még rá, és vár. ... A tanya ... fokról fokra válik romhalmazzá. Először eltörik a szelemen. A tető megroggyan ...A falak között megszűnik a tartás ...A romokban patkányok, menyétek, egerek, cickányok fészkelnek.

Az eső sárrá dagasztja, a nap melege kemény halommá szárítja. A szél magokat hoz rá, és szűrös gaz nő rajta, azután a traktorok fölszántják. Néhány évig itt vörösebb a föld, és a szántásban a hajdani családi tűzhely helyét a szürkésfehér folt jelzi, míg a nagy ekevasak mélyebbre nem forgatják.” (Szentí Tibor: A tanya 257.o.)

A tanya lakói

Az emberek , családok sorsa sokban hasonlít a tanyákéhoz, mellyel szinte összenőttek és kölcsönösen befolyásolták egymás életét. A családfák végigkísérésével pontos képet kaphatunk. Pontosat és nem torzítottan szépet, romantikusat. Már az élet kezdete szenvedéssel teli. „Közben gyermekek születtek és haltak, gyerekek nőttek és kértek egyre nagyobb kenyeret az asztalról.” (Szentí Tibor: A tanya 34.o.) Furcsa , hogy a gyermekek haláláról milyen keveset ír és mennyire tárgyilagosan. Ma ez teljesen idegen és elképzelhetetlen helyzet, de akkor az asszonyoknak józanul kellett megküzdniük gyermekeik elvesztésével. „Ezen a tavaszon három gyermeket veszítettek el; igaz, a következő években a természet szaporító ereje pótolta az elvett életet, de egy anyát, aki csemetéit szereti – és mindegyiket külön, a maga értékeiért - ,megvigasztalni sohasem lehet. ...Dédanyám ekkor, a sorozatos tragédiát követően, ha az élet időt hagy neki, talán lázadt volna a sorsa ellen, de abban az időben még egyetlen magafajta asszonynak sem volt módjában, hogy kitörjön sanyarú életformájából, és ha szükséges, gyökeresen változtasson rajta, hiszen a százféle gond, az aggodalom és gondoskodás az élőkről, minden percét és idegszálát lekötötte.” (Szentí Tibor: A tanya 91.o.)

A tanyaiak számunkra egészen elképzelhetetlen erővel és világlátással harcoltak a mindennapokkal. Életüket kitöltötte a munka, a föld, a gyermekek felnevelése és ez maga mögé szorította a panaszkodást. Ez a közös sors összekapcsolta őket és korántsem voltak olyan magányosak, mint azt ma sokan gondolják (bár szerintem a magány fogalma átértékelődik a tanyák világában). Az egymásrautaltság és a segítőkészség napjainkban szinte ismeretlen összetartást szült. „Nem volt ismeretlen két vagy több családnak ez a fajta laza, szerződés nélküli segítségnyújtása, ami különösen az igavonó barmok kölcsönzésében és a nehéz munkákban való együttes részvételben nyilvánult meg.” (Szentí Tibor: A tanya 89.o.)

A hosszú küzdelmeket a halál zárta le, mely inkább az élet része volt, mintsem a vége. Olyan szemlélet jellemezte a

tanyaiakat ebben a témában is, mely furcsamód az életet szolgálta és amit mára szintúgy elfelejtettünk. „Amikor túljutott életének hatvanadik évén, magányos zarándokútjaira maga választotta „kísérőtársat” vitt. Fekete, bokáig érő ünneplő ruháját, fekete cipőjét belekötötte a fekete fejkendőjébe, és karjára öltve elindult e batyuval a „Sion mutatta úton”. Módszeresen, megfontolva, elszántan, nagy akaraterővel készült a halálra, amit ettől kezdve szüntelenül várt; nem örömmel, nem szenvedve az elmúlás gondolatától, csupán tudomásul véve és elfogadva a természet törvényét.” (Szentí Tibor: A tanya 86.o.)

Azt hiszem tökéletesen tükrözi egyszerű, magától értetődő világnézetüket (ők bizonyára nem így hívták volna) , melyet mi minden erőnkkel igyekszünk túlbonyolítani, a következő idézet: „Mindent végigcsináltak, amit az élet diktált: megszülettek, nemzettek, szültek, dolgoztak és temettek.” (Szentí Tibor: A tanya 103.o.)

A közös sors

A legszomorúbb, hogy a kezdődő pusztulás önmagát gerjeszti tovább. Az öregedő tanya „elúzi” a fiatalokat, akik nélkül viszont halálra van ítélve. A föld terhessé válik, már csak szenvedést nyújt, de örömet nem ad. Ebben azonban a föld mellett a tőle elidegenedett, városba zárkózó ember is hibás, aki már nem érzi magát többé otthon a tanyán. „A más szakmát és érvényesülést választó Gajdán utódok számára a legtöbb gazdasági munka, ami a tanya körül akadt, komoly gondot és terhet jelentett. Hol voltak már azok az idők, amikor a kukoricafosztásra messze környékről összesereglettek az emberek dédszüleim tanyájában? Ünnepek és szórakozás volt ez a munka, nem pedig teher.” (Szentí Tibor: A tanya 123.o.)

A könyv olvasása élmény volt számomra és biztosan nem ez volt az utolsó Szentí írás, amivel megismerkedtem. Sok olyan dolgot ismerhettem meg, melyre már régóta kíváncsi voltam. Elképzelhettem a konyhát, a tisztaszobát, a kamrát, melyeknek már csak töredékeit ismerhettem személyesen. Sajnálom, hogy a mű és az én kis írásom végkicsengése is igen szomorú, de be kell látnom, ez a valóság. Ugyanakkor ott van bennem a remény, hogy a tanya továbbra is dacol a világgal és nem hal meg, csak alszik. Segítségemre van, hogy nálunk még jut pálinka a disznótorhoz, még hangos a lekvárfőzés, a mamák még mesélnek. Így hát viszem magammal tovább a tanyámat, hogy valahol kiemelkedjen a földből.